

Написане мишається

УДК 821.161.2–6.09

ЛИСТУВАННЯ ЮРІЯ ЛАВРІНЕНКА З ЮРІЄМ ШЕРЕХОМ У 1945–1949 РОКАХ*

Продовження публікації листів Ю. Лавріненка та Ю. Шереха один до одного під час перебування в Західній Європі (Німеччина, Австрія, 1945–1949). Подано листи 1946 й частково 1947 р., які зберігаються в Музеї-Архіві УВАН у Нью-Йорку. Кореспонденція висвітлює факти внутрішньолітературних протистоянь у період МУРу, подає відверті характеристики подій та осіб, причетних до української літератури в ДіПі-таборах, збагачує уявлення про стан української еміграційної періодики на той час.

Ключові слова: Мистецький Український Рух (МУР), “Куло”, “Світання”.

Tetiana Shestopalova. Correspondence between Yuriy Lavrinenko and Yuriy Sherekh, 1945–1949

This is the second part of the publication which offers the correspondence between Yu. Lavrinenko and Yu. Sherekh during their stay in Western Europe (Germany, Austria, 1945–1949). It contains the letters from 1946 and in part from 1947 stored in the archives of the UVAN (Ukrainian Free Academy of Sciences) in New York. The correspondence sheds light on the inner conflicts in the literary circles during the period of the so-called “MUR” – “Mystetsky Ukrayinsky Rukh” (Ukrainian Artistic Movement), provides rather outspoken characteristics of the events and persons who continued to be concerned about Ukrainian literature, even in DP camps, and also enriches our notion of the émigré periodicals of that time.

Key words: “Mystetsky Ukrayinsky Rukh” (Ukrainian Artistic Movement), “Kulo”, “Svitannia” (“Sunrise”).

№542

Ю. Лавріненко – до Ю.Шереха:

11.X.1946

Дорогий Юрку!

Листа від Вас нема, а натомість дістав уже й друге число МУР-у і запрошення на конференцію критики. Чи дістали Ви мого листа, а також окремою поштою півтори моїх статті? (“Шевченків Рубікон”¹ і про інтелігенцію). Якщо не дістали, то й невелика біда, а як дістали, то теж не робіть собі з того біди. Робота про Шевченка мене самого зовсім не задовольняє, бо в ній я абстражуюся од поезії як такої, тобто від самого Шевченка. Може, колись мені пощастить її ще раз написати, охопивши тему в цілому, тобто показати не тільки світоглядний, а й поетичний Рубікон Шевченка. Що ж до другої праці, то я надіслав її теж не для друку, а просто для того, щоб Ви побачили, як я марную час. Цю роботу про інтелігенцію я тепер закінчую і зовсім не думаю її накидати МУР-ові, а видати тут у Австрії в одному підготовлюваному мною збірнику.

Отже, дуже прошу не морочити собі голову з моїми статтями, а залишити їх собі до нашої зустрічі. Але напишіть, чи одержали їх. Чи чули Ви, що Гірняк ставив тут “Мати і Я” – п’єсу за творами Хвильового, написану мною з підпрямкою одного

* Початок див.: СІЧ. – 2012. – №8.

¹ Рукопис із такою назвою є в колекції архівних документів Ю. Лавріненка, яка зберігається в Бахметьєвському архіві бібліотеки Колумбійського університету (Нью-Йорк, США). Про те, що він продовжив дослідження шевченківської теми, свідчить ґрунтовна студія, що побачила світ англійською: *Lawrynenko J. Ševčenko and Kobzar in the intellectual and political history of a century* // Taras Ševčenko 1814 – 1861; a symposium, edited by V. Mijakovskij and G. Shevelov. – Hague, Mouton, 1962. – P. 153-258.

мого приятеля Ярешка (в “Звені” під псевдо[німом] Кошелівець). Викликала вистава бурхливу дискусію усну і писану. Чи надіслати її Вам “для інтереса”? Бо тут нікому по суті скритикувати і сказати чого вона варта. Гірняк грав “Я” – як бог.

На Кленів вибрик проти МУР-у вже готова відповідь, але не знаю ще де і коли появиться вона. Один примірник цієї відповіді (солідна стаття) надішлю Вам. “Звено”, певне, скоро перестане виходити через своє морально-матеріальне худосочіє.

Чи звернули Ви увагу на Горотака? Жду Вашого листа.

№598

Ю. Шерех – до Ю. Лавріненка:

Мюнхен, 2.XI.46

Чи Ви там ще живі, любий Юрку? Бозна коли послав я Вам листа поштою українською мовою. Чи він до Вас дійшов? Чи загинув у цензурних нетрях? Але навіть якщо не дійшов, то хіба ж не могли що-небудь черкнути, коли їхав В.К. [В. Кримський. – Т. Ш.] сюди? Я розриваюся від праці тут (МУР, університет, писання всяких потрібних і непотрібних статей (так у рукопису. – Т. Ш.) і рецензій тощо), але все-таки знов пишу Вам, так би мовити, безвідповідно.

Отже, передусім, що Ви робите: я маю на увазі, що Ви робите, крім справ родинно-господарських, яких, не сумніваюся, у Вас не бракує. (Запитання про Миколу повинно було стояти в кінці, але мимоволі з’являється тут, і мушу його поставити. Сестричка його для мене поняття абстрактне, але тоді вже й вона претендує на своє законне місце. Ну, і вже, щоб до справ родинних не повертатися, – мій і моєї мами щирий привіт Марусі). Ви вже знаєте, очевидно, що я тепер у Мюнхені. Спонукало мене переїхати дві речі: тут університет, де я все-таки маю трошки лекцій, а головне, що тут культурне життя: театри, концерти, виставки. А то сидів у Фюрті й думає: Господи, не так багато років тому думав про Європу як про чудо, про міста європейські як про фантастичні назви, яких ніколи не побачиш, а тепер опинився тут – і коли пощастить звідси вибратися, то потім запитаєш сам себе чи люди, що бачив, то відповіси: руїни і касарні [казарми. – Т. Ш.], в яких розташовані табори ДП. І так мені прикро стало, що переїхав до Мюнхену, що тепер дуже нелегко, і живу тут, що ще тяжче, і користаюся всякими досягненнями німецької культури досхочу. А є дещо цікаве – не так німецьке, як імпортне.

А чи ми діждемося колись Вашінгтона... себто я хотів сказати, чи діждемося ми Вас до нас хоч би на короткі відвідини? Брала б приклад, хоч з В. К. [В. Кримського. – Т. Ш.] або Ю. К. [Ю. Клена. – Т. Ш.], поштенного батька сімейства, як і Ви. Одне слово: чекаємо.

Тепер справи. По-перше, допоможіть В. К. редагувати “Звено”. Основне: мова, зокрема мова перекладів. Страшна. Коректа надрукованого. Далі: обмежуйте втомлених життям [підкреслення Ю. Шереха. – Т.Ш.] людей. Хай вони собі друкуються, але чи треба всьому журналові надавати відповідного забарвлення. Сам В. К. такого спрямування не має. Отже, підтримайте його. І нарешті: сучорішній критерій щодо якості вміщуваних речей, уважніше їх редагування. Не мусять бути самі шедеври, але мусять бути речі грамотні – мистецьки й мовно.

Окрема річ: що за дурна історія з “Кермою”. Абсолютно зайве наскокування на “Звено” нетактовним способом і бажання за всяку ціну існувати самостійно. Було б найкраще ввести Гуменну в склад редакції, забезпечити їй можливість мати свій вплив на журнал і “озвентити” її теж. Очевидно, що для цього треба обопільний компроміс, а журнал мусить стати більшою мірою трибуною різних напрямів. Поки що він репрезентує два напрями: романтично-хвильовистський і стомлено-європеїстичний. Хіба до цього не можна додати ще й третього? Єдина людина, яка може цього компромісу досягти, – це, наскільки я розумію, Ви, бо Вас визнають і шанують в обох таборах. Зрештою, існування двох літературних журналів в маленькій Австрії – абсурд. Отже, дійте або напишіть Ваші міркування.

З'їзд МУРу з перевиборами Правління буде в другій половині січня. Приїжджайте. Потім: пора вже Вам передати що-небудь для наших збірників (загальнотеоретичні проблеми) і альманахів (конкретна критика, історія літератури). У січні чи лютому 50 років з дня смерті П. Куліша. Чи не маєте чого-небудь? І для "Звена" треба було б що-небудь дати.

Чи одержали Ви обидва наші збірники і яке Ваше "умнєніє". Напишіть докладно. Коли читаю тепер нові київські журнали, маю враження, що в нас усе далеко глибше, культурніше, цікавіше. Крім мови, яку в нас захаращили до неможливості. У понеділок здаю в друк третій збірник. А в четвертому вже без Вас і Гірняка ніяк не мусить обійтись.

Отже, чекаю вже нарешті листа.

Тисну руку й бажаю всього доброго Вам і Вашим.

№543

Ю. Лавріненко – до Ю. Шереха:

Новий Ульм, 28.1.1947

Дорогий ЮШе!

Нарешті ми тут – у вас¹. Міжнародні труднощі, можна сказати, вже позаду. Тепер – внутрішні. Поки що, правда, беремо редут за редутом. Не уявляли, що у вас провінція і "зрізничковане задрипанство" є аж такі могуті. Але, кажу, кладемо поки що і їх на лопатки. Пробиваємось "до мозку нації" – до вас усіх з боями.

Я думаю за 2-3 тижні виїхати назад до Австрії. Хотів би максимально ефективно використати цей час, але вас, чортів, як на зло, нікого тут нема навіть проїздом. І ось перший тиждень дав мені тільки Бааряного. Найбільше я вдячний йому за теплу і м'яку постіль на ніч. Бо таборове життя на базарному рундуку і перетворення домашнього інтер'єру в прохідний коридорчик таки дуже притовкло і затерло рису гостинності в наших людей.

Ці мої зауваження емоційного і наївного провінціала з гірського сільця Форарльбергу прошу прийняти як грізне попередження і приготувати мені та Гірнякові за всяку ціну готель з лазничкою і стіл з ковбасами, поросятами та всілякими віскі-запіканками.

Як бачите, валяю дурня. Нічого робити. А все-таки хотілося б зустрітись на кілька годин і побродити більш-менш самотньо на румовищах Європи. Бо невідомо чи буде ще раз така нагода в житті.

З Франкфурту повідомили нас, що "вжито заходи" і "є вигляди" на залишення студії в Баварії. Це значить, що і я мав би нагоду перебратися сюди з своїм кошем. Але чи варт використати таку "евентуальну" нагоду – не знаю, бо ще ні з ким не говорив і "взагалі". Ви ж знаєте, що я не люблю мандрів, хоч життя склалося цілком мандрівне. Гірняк показав мені "Блакитну авантуру"², "Мати і я"³. Успіх добрий у глядача.

Привіт Вам від Докії, яка вже з усіма речами приїхала з нами, від Гірняка, а Вашій мамі від Марусі.

Ми будемо в Ульмі та його околицях не менше тижня. Мушу триматися скоморохів, бо не маю окремої перепустки і окремого харчового відмелдування⁴.

Ваш Юрко

¹ Ідеться про приїзд Ю. Лавріненка до Німеччини разом із театром-студією Й. Гірняка та О. Добровольської.

² П'єса І. Чолгана (псевдонім у драматичній творчості – І. Алексевич) про українського "еміграційного Хлестакова" – самозакоханого брехуна, так схарактеризував п'єсу Ю. Мовчан у матеріалі "Дванадцять п'єс без однієї" д-ра І. Чолгана // *Свобода*. – 1992. – Ч. 27 (11 лютого). – С. 1.

³ П'єса Ю. Лавріненка та І. Кошелівця за творами М.Хвильового "Мати", "Я (Романтика)".

⁴ Мелдувати – повідомляти. Очевидно, ідеться про можливу пропозицію чи офіційну гарантію.

№599

Ю. Шерех – до Ю. Лавріненка:

Мюнхен, 22.5.47

Спасибі Вам, Юркевичу, за поправки до “Драгоманова”¹. Все вже виправлено і в повному порядку. Стаття добра і для видання, куди її призначено, цілком надається. Тільки назву доведеться якось змінити, бо та, що є, надто пахне розділом з підручника.

Справа з “Літаврами” мені не зовсім ясна. І то не тому, що я їх не бачив, а тому, що взагалі не ясна. Чому Ви і Клен раптом перекинулися до них? Скільки я розумію, то “Л[ітаври]” – орган Зальцбурзької спілки письменників, а не орган МУРУ, і останнім бути не можуть. Не становить труднощів забрати марку і фірму² у Кримського, але що це практично МУРові дає? Я писав про ці справи Кримському в дуже делікатній формі, питаючи його, чи не варт зліквідувати “Звено”, – але жадної відповіді на це не удостоївся. Я гадаю, що який він там не є, а все-таки виключати його з усіх справ не слід (так само, як не слід і робити диктатором). Одне слово, якщо Ви ближчим часом переїдете сюди (в чому я тепер сильно сумніваюся), то напишіть докладно про всю цю справу, при потребі поговоривши з усіма зацікавленими особами. До речі, пришліть мені адресу, на яку писати Кленові, бо він попросив тут усі листи з проською писати йому не через Кримського, а безпосередньо, але куди? Бог святий відає.

“Звено”-І я маю, але ще не читав всього взагалі і Вашої рецензії зокрема. Мушу сказати, що я взагалі втратив інтерес до всіх цих речей. В Ульмі Ви мали рацію. Я безмежно втомлений, все мені надокучило, щоб щось зробити, я повинен змушувати себе. А найбільше набридли мені люди. Я б хотів поїхати кудись у таке місце, де б я не зустрів жадної людини, з якою треба було б говорити. Кожний говорить про себе і жде співчуття. Ви можете сказати, що і я оце роблю те саме. Маєте рацію, але це не порядком викликання співчуття, а просто порядком інформації. З редакції альманахів я вже вийшов, видам четвертий збірник, і на тому видання збірників, як уже ухвалено, закінчиться. Отже, тоді редакційної роботи не матиму. Водночас припиняю рішуче писання на літературно-критичні теми. Лишилося написати статтю про Косачевого “Енея” – бо обіцяна – і, як кажуть наші брати, “шлюс”.

Діяльність ця абсолютно безпредметова. Я вже багато разів мав нагоду переконатися, що всі ці критичні писання ні до чого: люди не схоплюють жадної думки, а тільки: похвалив-вилаяв, на підставі цього складають своє “враження” і після того їм хоч кіл на голові теши. Глупо і непотрібно. Щоб проіснувати, буду викладати і може влаштуюся десь редактором мови – на технічну роботу.

А може візьмуся ще за одну роботу, яку мені тепер пропонують на досить вигідних матеріальних умовах: написати для одного американського видавництва нарис історії укр[аїнської] літератури 1917 – 1941 р. Свою відповідь я поставив у залежність від того, які джерела я міг би знайти. Тут хотів би просити і Вашої допомоги: Ви більш-менш у курсі того, що є в людей в Австрії для цієї теми: чи є які-небудь критичні книжки, журнали підсоветські, самі твори письменників, що саме і в кого. Робота ця мені цілком чужа, і якщо я за неї візьмуся, то тільки тому, що вона б дала мені можливість прожити рік тихо, без участі в газетній метушні і якось влаштовано матеріально. Проте, боюся, що доведеться і від неї відмовитися, бо бракуватиме джерел. Наприклад, скільки знаю, зовсім нема нічого

¹ Точні дані про відповідну публікацію Ю. Лавріненка відсутні. Імовірно, обговорюється перероблений для друку матеріал лекцій (1945) Ю. Лавріненка, присвячений М. Драгоманову: Лавріненко Ю. Епоха раціоналізму. Драгоманівське покоління: (рукопис) // Jurij Lawrynenko Papers. — Series V: Writings. — Subseries 8: Lectures given in 1945 in Displaced Persons' Camps, Germany, on “Ukrains'ka inteligentsiia v borot'bi za dukhove samovyznachennia” (holograph notes, drafts, typescripts). — Box 44, folder 8. — Rare Book & Manuscript Library of Columbia University Butler Library.

² В. Кримський у той час мав право ставити марку МУР-у “Золота брама” на книжки із творами українських письменників, які претендували видати їх під знаком цієї організації.

Панча, Поліщука, Головка, Івченка, Підмогильного, Слісаренка, Копиленка, Косинки, Йогансена, Микитенка, Кириленка, Ле, Корнійчука, Кочерги, Рильського (крім вибраного), Смолича, Первомайського, Рибак, Муратова, Фоміна, Свідзінського, нема жадної критичної літератури.

От такі воно справи. Тільки не здумайте потішати мене або апелювати до розуму. Я переконався, що найрозумніша позиція – та, що її посів Маланюк. Знаю всі аргументи проти неї, бо сам їх йому наводив, але вони тепер ні до чого. Переконався, що і МУР весь непотрібний, та і вийшло з нього зовсім не те, що хотілося. Все це пустопорожнє. Через двісті літ філологи розкопають пам'ятки мертвої української мови і подумают: Господи, які вони були ідіоти і на що витрачали час і сили. А рацію мав Рільке: Ві кляйн іст дас, воміт вір рінген, вас рінгт міт унс, – ві іст ес грос¹.

Чи це філософія серця?

Привіт Марусі і малим. Ваш ЮШ

№546

Ю. Лавріненко – до Ю. Шереха:

29.5.1947

Дорогий ЮШе!

Я не маю сили полемізувати з Вашим листом, що його сьогодні одержав. Почуття втоми – це річ така ж неоспорима, як і смерть. Воно мені добре знайоме з багатьох зустрічей з ним. І сам я тепер то потрапляю в його полон, то вириваюсь. А все таки не здаюся.

Не буду апелювати до Вашого розуму, ані потішати Вас – хай буде по Вашому. Бо з власного досвіду (і з Вашого) знаю, що Ви разом з кумом “не підете на дно”!..

Німеччина мені смертельно надокучила за 2½ місяці – і я дивуюся на Вашій витривалості – воістину козацькій. Казавам і тепер кажу – приїжджайте в Австрію “на вакації”. Чому?

1. Дуже хотів би я з Вами побути на Більдштайні, зробити пару мандрівок у гори, пару “мальчишніків” влаштувати (за участю Клена – він надається до цього! – та ще двох моїх тутешніх приятелів), посміятися, поільюшествувати (ілюша обломов) – і відпочити з Вами.

2. Австрія варта уваги. Стара світова туристська фірма! Недавно ми з Кленом та Кошелівцем були на горах біля Інсбруку – уявіть, що я вже не почував себе так безтурботно, як того дня, вже добрих -надцять років.

3. Вирветесь із колії, в якій забуксували Ваші нерви.

Тепер як? Перепустку зовсім не так трудно дістати – треба лише змобілізувати когось із Ваших знайомих. Можете також прийти і невидимкою, як Клен, але це справа характеру – і Вам видніше.

Забув про четвертий аргумент: в Австрії є дві порядних українських бібліотеки [підкр. Ю. Лавріненко. – Т. Ш.]. Одна в Інсбруку на руках у Клавдія Білінського (не змішувати з Володимиром Білінським)... Можете йому написати безпосередньо, але лист нічого не дасть – треба самому приїхати на місяць-два і на місці використати. Укр[аїнська] рад[янська] літ-ра там представлена непогано (є Панч, Сосюра, Головка, Корнійчук – усі драми!, Рильський, Бажан і т.д.). В мене весь Хвильовий, крім того позичив тут в одного пана “Літературну дискусію 1925 – 1928 рр.” (той великий збірник Федчишина) та “10 років української літератури” Лейтеса і Яшека, є підручники для 10-річки, кілька частин (зокрема, укр. рад. літ-ра). Другу бібліотеку має Никифор Гірняк (брат Йосипа), який живе в Гогенемсі – півгодини їзди від мене. Забув його точну адресу, але можете взяти в Гірняка. Є також “Укр[аїнський] театр” О. Білецького та хрестоматія Ковалевського “З історії укр[аїнської] критики”. Словом, тут дістали б дуже багато – Вам ніхто не відмовив би використати все те в Австрії.

¹ Наскільки те, що нас оточує, мале, настільки ж воно й велике (переклад В. Будаурацької).

І приїжджайте! Написати історію української літератури за останнє 30-річчя – це дуже важливе і дуже цікаве завдання. Але не окремо – радянської, а саме всієї – і то як один літературний процес розглянути. Праця була б оригінальна, насправді новаторська – я хочу сказати піонерська. І приїжджайте!

Думки про непотрібність МУРу вважаю недискусійними. “Без організації ми всі піхунта клаків варті”, як казав Липинський.

Адреса Клена: <...>.

В. Кримський веде себе як *übertensch*¹ – мені на листівку не відповів. А я саме всі ті питання “Звена” і “Літаврів” (до співпраці з якими його запрошував) – в тій листівці до нього порушував. Ясно одне – “Звена” він не видаватиме сам. Воно вже поховане. Не розумію Вас добре, чому ми з Кленом не можемо співпрацювати із спокійною мурівською совістю в “Літаврах”. Це орган “спілки науковців, літераторів і митців”, а не “спілки письменників” – тобто орган профспілки, а не літ[ературної] групи чи літ[ературної] організації. І ми в ньому працюємо як мурівці, популяризуючи в “Літаврах” МУР – і надалі життя й робота МУР-у в “Літаврах” будуть систематично (по змозі) освітлюватися. Літературна частина “Літаврів” є отже на руках мурівців – і що ж тут поганого? Шкода, що Ви не маєте “Літаврів”. Вони худенькі – і Ваша критика та Ваші вимоги до нас – Клена й мене як мурівців – для нас дуже й дуже бажана.

Чи правильно я розумію цю справу?

Я й далі, як жаба, дмуся біля своєї “інтелігенції”². Навряд чи щось путнє вийде – і то з багатьох причин, крім головної, – що кишка тонка.

Саме тепер кінчаю розділ “На іспиті великої революції”. Тим часом уже проробляю Липинського – і як пощастить, то за тиждень візьмусь за “Розстріляне відродження”, після якого зостанеться лише заключний розділ про сучасну кризу, а мабуть вискочить якесь смішне мишеня.

Про інші свої “гріхопадіння” не відчитуюсь. Прочитав я в “Українських вістях” свою останню статтю, де відповідаю Вам про Гірняка – й іскреннє покаюся. Стало мені несмачно, прикро й соромно. Зарубав собі на носі більше ні слова про Студію. Хоч і люблю її, а може, саме тому, що люблю.

Взагалі мене гризе совість – чи не по-свинськи я взагалі вів себе з Вами в Німеччині? Ви з свого боку були куди холодніші, ніж у Сяніку...

Вітайте маму – від усіх нас. Маруся й Микола вітають Вас обох. Леся ж прагне знайомства. Прошу Вас написати мені одразу пару слів.

Ваш Юркен

№547

Ю. Лавріненко – до Ю. Шереха:

2.6.1947

Дописую, затримавши листа для надуми. Сьогодні поїхав од мене Клен. Багато з ним розмовляли про Вас, про МУР і про все. Клен дуже високо оцінює Вашу статтю про Зерова в “Хорсі” (“прекрасна стаття! Чудова!!”), взагалі про Вас найкращої думки, але вважає, що Ви все ж таки нарobili помилок, суть яких (оскільки я зрозумів Ю. К.) мені вижається в тому, що Ви вирішили стартувати новий етап укр. літ-ри без оглядки на живущих серед нас мозиканів із квадриги “Вісника”. До цієї образи приєдналась образа і таких запізнившихся на поле бою лицарів, як Державин, Ю. Чорний та інші. Інша справа, що ніхто їм не винен, гірше те, що вони, радо прийняті до МУР-у, почали злісно використовувати Ваші окремі помилки, які є неминучі в таких ситуаціях, як кінець 1945 р., і які знаменито³ перекриваються Вашою і Ваших колег по МУР-у блискучою ініціативою і прекрасним доробком. Вчора Клен перечитував у мене 3-ій збірник МУР-у і сказав: “А все-таки, як прекрасно, що

¹ Надлюдина (нім.).

² Ідеться про вже згадуваний цикл лекцій “Українська інтелігенція в боротьбі за духове самовизначення”, який Ю. Лавріненко готував для друку в українських газетах.

³ Чудово.

в Німеччині проводиться така робота. Маєш що почитати, бачиш процес творчої думки й життя!". Він погодився зі мною, що ні Державин, ні Чорний не здатні були б на таку працю, але вважає законною і нестрашною появу "Кула", яке зрівноважує і, мовляв, протверезює дещо. Я звернув увагу Клена на злісність і недотепність Ж. Криці, на злісність "Канупаса". І сказав, що в нинішніх умовах так трудно щось зробити, що ліпше було, якби Чорний, Державин дали свій доробок у позитивній, а не негативній формі. Цікаво, що Чорний прислав до "Літаврів" статтю "Останній з'їзд МУР-у" (щось на 12 ст. машинопису), а Державин рецензію на Канупаса (4 ст.). Обидва скрипти повні злості (Державин) і неприязні (Чорний) до Вас. Клен дав мені на розгляд – як редакційний матеріал. Дотепно зроблені ті речі – не мають єдине жодної позитивної вартості – і функція одна цілком дезорганізаційна. Я сказав до Кленові – і він погодився. Пішло до коша в Австрії. А в Німеччині? Ті два опуси дозволили мені детальніше розібратися в літературній і біялітературній боротьбі. Мені здається, я сьогодні ясніше, ніж коли бачу також Ваші, Юрку, великі досягнення і Ваші помилки, ба навіть їх психологічний ґрунт. Мій висновок: Ви хочете відступати саме в ту хвилину, коли вимагається ще одно останнє напруження для перемоги.

Юрія Клена і Маланюка Ви можете в цьому році завоювати остаточно. А коли б втягти Чижевського в співробітництво до збірників МУР-у, то тоді б Д. Чорний і Державин, спрягшись, тягли б свого заср... воза самі. Для цього треба почувати свою перевагу і не боятися нічого. Я б сам на Вашому місці не полемізував би з Куло, а, навпаки, дав би до нього щось. Тоді воно було б на всі сторони колюче. А позбавившись пошлятини – стало б осягом нашого літературного життя. Сказавши позитивне "за", Ви ж сказали б і позитивне "ні", до чого абсолютно нездатні Ваші супротивники. Ви самі говорили, що ми катастрофально тонка плівка. Шкода, що не врахували це на початку в роботі і не починали старту з Клена, Маланюка й Чижевського. Не зрозумійте мене зле. Це не якесь психологічне рабство і несамостійність. Це тверезість і педагогічний приклад для молоді. Для українців авторитети потрібні до зарізу. Ваш авторитет (Ви його маєте – попри всі "Кула" – цілком досить для провадження праці) лише зріс би від того, якби Ви визнали були авторитет тих трьох, а не лише Самчука. Із Самчуком, правда, зовсім інша справа – бо він не потребує ніяких "заходів" – він сам у блискучій провідній дії.

Сьогодні Чорний ділить літбратію на 4 групи: неохвильовисти (Ви, Подоляк і чомусь мене називає), "модерністи" (Косач, Костецький), група зах[ідно]укр[аїнських] і празьких письменників, клясицисти. Він говорить про неохвильовистську більшість у МУР-і і в його правлінні та її тривалий блок із групою зах[ідно]укр[аїнських] і празьких письменників, і каже, що неохвильовисти "адмініструванням" готові угробити МУР. Тим часом я був вражений взимку саме тим, що Ви жадний хвильовист чи неохвильовист, і що й Подоляк або я – це дуже відносна єдність, скоріше неєдність. (Я говорю виключно про літературу). Стосується це, мабуть, скоріше чогось поверхового, коли люди все-таки роблять із нас групи.

Шкодную, що нам щось стало на перешкоді увійти в присутній контакт. І тому – ще раз: приїжджайте, на цей раз ми зможемо дійсно пізнати один одного. Бо це ж мені тільки здається, що я Вас розумію. А як воно насправді – то Бог знає.

Отже, я категорично проти припинення збірників МУР-у. Нехай п'яте число вийде через рік, але не смієте бути синовбивцею. Відпочити маєте право, але не дезертирувати. "Кто взялся за гуж..." Ви прекрасно бачите, що без оскандалення для Вас відступу нема. Ваш відступ – просто нонсенс. Це моя думка, а Ви,

¹ Відомості про "Куло" на сьогодні дуже обмежені. Б. Рубчак у листі до упорядниці цього матеріалу згадує "КУЛО" як "пародію на МУР"; "Ждан Криця. Стигла кров" – це пародія Ю. Чорного; "Януарій Канупас. Шерех історії" – пародія на МУР і проголошену Ю. Шерехом концепцію "великої літератури". Існує думка, що і Ю. Чорний, і Януарій Канупас – збірні псевдоніми противників МУРу. Про "Куло", збірку Ж. Криці "Стигла кров" згадано у відомій збірці памфлетів, жартів, пародій, епіграм "Буря в МУРі" (В-во "Прометей", 1947 р.).

звичайно, зробіть, як Вам захочеться. Тільки ж друзі є на світі не тільки на те, щоб їм говорити, а й рятуватись та конфронтуватись з ними.

Так, я хвильовист, чи неохвильовист, старохвильовист чи суперхвильовист, але хвильовист. І як такий, і сьогодні вважаю, що й сьогодні нам із Зеровим по дорозі, по дорозі з Кленом і Маланюком, і з Чижевським. І так само, як 1927 р. приплентач Державин писав про марксистське розуміння античного мистецтва (в журн[алі] "Вапліте"), так само цей приплентач може сьогодні писати про естетичне розуміння стилів у "МУР"-і. Якесь користь із того на нашому "безптичьи" буде... А Чорний нехай грається в Едварда Стріху і дай Боже йому успіху, якщо є серед нас і який Семенко.

Шкода тільки, що нема в нас жадної неохвильовистської групи і що то ви тільки жартували зі мною 1945 р., пишучи про "МУР" і ВАПЛІТЕ. Подоляк взагалі серйозно не працює, а Ви вважаєте за краще блискучу ізоляцію і від "предків" (які... старші від Вас лише на 10-14 років), і від своїх друзів.

І таки приїжджайте!

Щоб "Літаври" не стали доменою клясицистів – пришліть на мою адресу щось із готового, якщо заріклись щось писати нове. Чи не маєте Ви загального огляду творчості Самчука? Може, за творами, що його "Волинь" краща за "Селян" Реймонда (преміювані нобл[івською] премією). Але я не читав "Волині" (днями дістану), а "Селян" В. Реймонда читав ще, здається, в кінці двадцятих років – і зовсім забув.

Чому мені Подоляк і Самчук не пишуть так само, як і Ви? Скажіть їм, що "Літаври" – їх орган і нехай щось дають. З третього числа, а напевно з четвертого "Літаври" стануть кращими. Перші два числа – ніц! Клен написав два гарних оповідання. В усякім разі кращих за "Попіл...". А Ви кажете, що нема в нас початківців. До речі, з Горотаком я познайомився особисто. Дуже цікаво. Біографія – видумана. Творчість спершу видумувалась, а потім стала справжньою. Герой полонив автора і тепер живе самостійно. Моя прихильність до Горотака зросла – це мій улюблений автор. Скоро вийде в "Нових днях" (Зальцбурґ) його перша збірка. Чорний, Канупас і Ж. Криця не мають нічого спільного з Горотаком. Не зв'язуйте їх так щільно. Пишіть же мені частіше! Ваш лист дійшов за 7 днів.

Ваш Юрко

№600

Ю. Шерех – до Ю. Лавріненка:

Мюнхен, 20.6.47

Спасибі, Юркевичу, за доброго листа, який складається всупереч декларації на початку з самих потішань мене. Це однаке, мабуть, неминуче: якщо дістають такі кислі листи, то або нічого не відповідають, промимривши: от йолоп, або прямо чи приховано потішають.

До Австрії я б приїхав, але не знаю, як це зробити. Ви, мабуть, більше в курсі справ. Знає, напевне, і Гірняк, але по-перше, я не знаю, де він тепер, а по-друге, він, явно, на мене сердитий. А я тут не доберуся до інформації про це. Можливо треба "запотребування" звіти? Наша безглузда й безалаберна Німеччина може хоч кого довести до чорної меланхолії. Ви скаржитесь на неї! Але ж Ви її ще зовсім не знаєте. Ви проїхалися тріумфатором, посіяли посів. Він зійде за яких півроку. О, тут машина мерзот і наклепів діє не поспішаючи, але саме в ту хвилину, коли Ви думаєте: ах, яке благораствореніе воздухов, – саме в ту мить починається сичання й сморід... На це треба найменше яких півроку.

Я міг би Вам багато розповісти з того, що до мене доходить з цієї кухні, хоч як старанно я відвертаю носа від милих пахоців. Чи сказати, наприклад, що доповідь Чорного написав не Чорний, а Державин, а потім на обговоренні виступав і підносив її до небес.

Або така сценка: приїжджає до Д[ержавина]-Ореста в гості одна людина. Її показують віршик. Підписаний "Солітер" і відбитий на шапірографі (отже, явно для розповсюдження), в якому віршику недвозначно натякається, що Ш[ерех] тому

написав позитивну рецензію на байки Манила, що щось від останнього за це одержав... Гість вигукує: Але ж це не відповідає дійсності, це гидота! І кроткий серафічний поет відповідає: – Це не важно, Ш[ереха] треба знищити будь-якими методами. – І що я можу зробити? Довести [тут і далі підкр. Ю. Шереха. – Т. Ш.], що М[анило] нічого мені не давав, нема способу. Це все одно довести, що я не верблюд.

Або ще таке: в одне з своїх антиш[ерехівських] турне, які Д[ержавин] робить систематично, в Мюнхені у мерзотника і провокатора Курп[іти] Д[ержавин] зустрічає одного молодого критика, що мав нещастя рецензувати “МУР” і згадати мою статтю. Критикові не подають руки і заявляють: – Молодий чоловіче, добрі стосунки членів “Світання” з Вами мусять закінчитися. Критик знічується і мимрить щось питальне. Йому відповідають, що причина цього – згадка про мою статтю. Так, так, про Ш[ереха] не можна згадувати, бо це означає популяризувати шарлатана. Це заявляється прилюдно в залі мюнхенського комітету.

Одначе досить подібних сцен, хоч я міг би заповнити ними не одну сторінку листа. Ви скажете, що все це таке ж гидке, як і дрібне. А пригадуєте вірш Зерова про Гуллівера в ліліпутів, де він скаржиться на те, що найбільше муки йому завдає саме те, що уколи такі безкінечно дрібні?

Одначе і це все я міг би проминути, якби бачив, що мої думки знаходять якийсь резонанс. Але в нас на критика дивляться, як на блазня, що потішає і тільки. З думок сприймають тільки те, що збігається з думками того, хто читає, беруть їх поза системою... . От, наприклад, Чапленко, прочитавши мою статтю в “МУРі”, присилає мені листівку з подякою за оборону... матеріалізму, хоч, мовляв, і в обережній формі. Але що Чапленко! От Ви маєте “враження”, що я не шаную “Березоля”... Таких прикладів можна наводити десятки. Що ж уже тоді говорити про нормального читача. Чи справді треба пустити собі кулю в лоб, щоб почули твої думки? Але і тоді зроблять святого і таким уже способом умудряться знов живої думки не почути.

Відпочивати сміючися я вже, здається, нездатний. Можу сміятися, але відпочивати мушу тільки по-байбацькому, сплячи. Так що і до Вас міг би приїхати (якби міг) на розмови, на розуміння – взаємне, – але не на відпочинок. На відпочинок мусів би їхати в яке безлюддя. І зробив би це, але одна біда: мусить людина щось їсти, а самому здобувати собі хліб свій робінзонівським способом не хочу та й не вмію.

Підсумовуючи: Ваша думка про потребу одного останнього зусилля для перемоги могла б мати рацію, якби доводилося мати справу з противниками. А що справу маєш, з одного боку, з ліліпутами, з системою булавочних уколів, а з другого, зі стіною, яку не проб’єш, то ніякі зусилля не допоможуть. Не можна перемогти твань. У ній можна тільки потонути, – або з трудом вискочити і розлягтися сушитися і обчищатися на сухому.

Ваші припущення про квадригу – не відповідають дійсності. Нікого не відкидали. І К[лена], і М[аланюка], і Ч[ижевського] просили до МУРу. Чижевський спершу був дуже прихильний, а потім під намовами Ч[орного] і Д[ержавина] перестав відповідати на листи. Що тут можна зробити? М[аланюк] був у МУРі і ставився дуже прихильно до всього. Коли ж через дурість нашого спільного приятеля оголосили його ім’я в складі редакції альманаху, – він наче сказився. Проте, він у стані цілковитої імпотенції. Він може полонити феєрверком цікавих фраз, але він розклався як людина цілком, перетворившись на паразита: те, що він, наприклад, систематично забираючи всі продукти в Лимана, довів хлопця до злісного недокрів’я, – це тільки один з деталей його теперішньої життєвої системи. Дай Боже, щоб він піднісся до чогось творчого, але сильно сумніваюся. Він цілком перейшов у стан “праздно болтающих”¹. Але і його ніхто не відкидав, навпаки,

¹ Цитата з вірша М. Некрасова “Рыцарь на час”: “От ликующих, праздно болтающих, / Обагряющих руки в крови / Уведи меня в стан погибающих / За великое дело любви!” Ці рядки Є. Плужник узяв за епіграф до поеми “Галілей”.

з ним панькалися більше, ніж з ким. Отже, старт починали саме з Маланюка й Кл[ена], а до Чиж[евського] звернулися пізніше просто тому, що не мали його адреси. Ні, справа в чому завжди, тільки не в ігноруванні “вісниківців”. І всі ці теорії про мій чи ще чийсь “хвильовизм”, це все тільки ходи в складній грі, суть якої в статті Клена про чотири категорії. І тільки в цьому. І в цьому вся гидота.

А щодо “боятися”, то я абсолютно нікого не боюся. Хочете, – сприймайте це за хвастоці, але я за останні два роки дуже багато навчився і внутрішньо цілком можу сказати собі: “Я дійшов свого зросту і сили, я побачив ясне в далині. Товариство, яке мені діло, чи я перший... чи ні”.¹ Тільки не сприймайте цього за оптимізм. Це оптимізм тільки в себе, а не назовні. Назовні я перспектив таки не бачу і тепер – не для себе, а вобче.

Ну, але досить цього сумбуру і оптимістично-песимістичного скиглення. І дуже прошу Вас, щоб цей лист лишився між нами. Ви перший, кому я про ці речі взагалі говорю. Все це виглядає дрібно і пахне інтригою, а я цього запаху дуже не люблю. Що мене трошки потішило – стаття про Шов² в десятому “Американіше рундшав”. Виявляється, що Шов старався 70 р. – і такі ж наслідки. Що ж мені скиглити за якихось два-три роки!

Тепер про справи поточні. Бібліотеки у Вас справді спокусливі. У нас таких нема або я ще не розкопав. Написати історію україн[ської] літ[ератури] суцільну – це моя мрія. Але я цього зробити тут не можу, бо треба було б два роки читати все те, що видано за Збручем, а нема ні часу, ні – головне – книжок і журналів.

Із стану з Кримським треба робити висновки: забрати в нього марку “Золота брама” і ті матеріяли, що я йому прислав: повість Домонтовича про Війона і ще там щось було, вже не пам’ятаю. Можна те все вмістити в “Літаврах”. Зрештою в співпраці Вашій у “Літаврах” нема нічого поганого, шкода тільки, що це офіційно не орган МУРу, принаймні в літературній частині. До речі, тепер від нас можна прислати книжки за кордон. Припускаю, що і навпаки. Якщо це так, то Ви могли б прислати їх мені просто поштою. Зрештою ризикніть – вишліть одне число, а тоді, як вдасться – і дальші.

Книжку Личаківського одержав, ще не читав. Прочитавши, напишу, але це потриває, бо завалений рукописами і крім них нічого не читаю.

“Інтелігенцію” дуже чекаю – без компліментів.

Чи Ви вже зовсім зреклися думки про Німеччину, чи тільки відклали? Якщо може маєте щось до хроніки літ[ературно]-мист[ецького] життя для 4-го збірника, то пришліть негайно.

Я тепер працюю над великою статтею про Косачевого “Енея” (Чи читали? Я вважаю за дуже цікаву річ. Чи маєте взагалі наш альманах?). Але це поки що не в порушення мого обіту мовчання, а порядком виконання обіцянки, даної Косачеві ще давно. Після цієї статті, мабуть, Клен буде лютий на мене, хоч я його там і не зачіпаю. Але так уже в нас ведеться: досить похвалити, ба навіть серйозно поставитися до когось, щоб його вороги стали твоїми ворогами. Але я нічого не боюся. Цей твір мені близький, і я хочу піднести його на щит, хоч сам добре бачу всі ті недоробленості, що в ньому є.

Які зауваження маєте до моєї “Зах[ідної] драматургії”? Її тепер хоче видати брошуркою одне німецьке видавництво, але хоче, щоб я доповнив статтею про театр в Росії, а я цього не хочу, бо коли я про це говоритиму, то брук на вулицях тріщатиме, а німці ж не мають права лаяти одного з альянтів.

Відповідайте зразу. Щиро вітайте Марусю і Миколу. А що Леся прагне знайомства – це для молододі дівчини “предосудительно”. Все таки я хоч і старий хрін, але таки кавАлер!

Ваш ЮШ

¹ Цитата з вірша П. Тичини “За всіх скажу...” (1922).

² Джордж-Бернард Шоу.

№549

Ю. Лавріненко – до Ю. Шереха:

1.7.1947

Дорогий Ю. В.!

Вашого листа від 20.6. ц. р. одержав понад тиждень тому. Досить швидко – і значить можна регулярно листуватися. Аби тільки Ваш час!

Прикро було мені читати Ваше останнє посланіє. Стільки бруду не хотілося б бачити в листах друзів, але volens-nolens. Не краще і я Вам збираюся написати. Справа в тому, що в “Літаврах” мені не йде добре з Кленовим Gefolge¹. Недавно “завернув” статтю Чорного “Останній (не другий – Ю. Д.) з’їзд МУРу” і рецензію Державина на “Шерех історії” – повні злоби проти керівництва МУР-у і Вас особисто, як Клен запропонував ще одну статтю В. Держ[авина] “Національна література як мистецтво”, де вся піна знову на Вас – як відповідь на “В обороні великих”. Я прочитав при Кленові половину статті і сказав, що пахне вона баварським гімном і що кепсько тягнути до “Літаврів” саме “Світання”, треба й іншим замовляти статті. Коли я поїхав додому, то Клен сказав іншим членам редколегії (Кошелівець – співавтор “Літаврів”), що статтю він не пропустить. (А був нею страшно захоплений). Приїхавши додому і дочитавши статтю, та не знаючи, що і на цей раз Клен здався, написав я йому довгого листа, але передумає і написав коротше. Скритував три основні пункти статті Д[ержави] на, а саме: 1) що стилізація є кардинальний універс[альний] закон мистецького розвитку і мистецьких процесів, 2) що неокласики – єдино вартісна група в 20-их роках, а Хвильовий і Тичина – це катастрофальна загроза для укр[аїнської] духовності взагалі, 3) що опоненти Д[ержави]на – “мізерні азіяти”. Додав, що ці твердження, попри всю науково-теоретичну підготовку, безграмотні з наукового боку і безсовісні та брудні – з морального боку. Додав іще, що не піду на таку провокацію (кого, мовляв, угробити – Зерова чи Хвильового?), дискутувати не хочу. Не хочу також підписувати своїм ім’ям “Літаври”, якщо вони стають органом “Світання” і що прошу моє прізвище викреслити з членів редколегії. Гостроту моєї реакції Ви зрозумієте: я надзвичайно толерантно ставився не тільки до Клена, а навіть і до “Кула”. Завів у журналі розділ (гуморист[ичний]) “Причинки до історії літер[атурного] руху”, де навіть популяризував “Куло” як необхідний гумор і сатиру, але Клен повернує ці “Причинки” виключно проти Косача, Вас і взагалі всіх противників “Світання”. Таким чином, з моєї толеранції вийшла шкода. (Зокрема, Клен вставив у тому розділі ніби від мого імені паскудну репліку проти Косача. Якщо те друге число “Літаврів” Косач читав – то мені соромно, бо ж він не знає, що то зробив не я). Погодився також я і на статтю Держ[авина] “Лірика Євг[ена] Плужника” (№3 “Літаврів”), хоч і в ній є удари копитом.

Клен зрозумів мене, очевидно, так, що я все терпітиму. Але помилився. Відповіді від нього ще не маю (бо він був відсутній ці тижні дома), напевне він напише, що стаття Д[ержавина] не піде і т. ін. Але я взагалі втратив смак (хоч це моїми стараннями “Звено” і “Керма” об’єдналися в “Літаврах” і перейшли на друк).

Чи мені цікаво бути центром і спорити з Кленом про Д[ержави]на і Шереха? Ще було б воно терпимо, якби МУР чи просто окремі письменники надсилали матеріал до “Літаврів”, а не самі Чорний і Держ[авин]. Сам я не маю часу писати, бо хочу ті клаптики часу, що маю між кухнею і дітьми, використати для вивч[ення] англ[ійської] мови і для “інтелігенції”.

Кленові ще напишу одного листа – висповідую його за ті чотири групи потойгребельників. Якщо він не дасть спростування – то це ж із мого боку було б самоприпущення зв’язуватися з ним тісніше. Це люди (Клен, Мосендз) чесні, але вони втратили орієнтацію в житті і потрапляють на гачок до Чорних і Держ[авин]их.

Дуже шкода, що Ви до цього допустили (повторюю не назвмисне, бо Ваші аргументи для мене недостатні). А тепер може й пізно. У всякім разі я поставив перед Кленом ясно цю справу. Або він робить позагруповий журнал – або я не маю нічого спільного.

¹ Супроводом (нім.).

Шкода мені, що такі паскудства одбирають місце навіть у моєму з Вами листуванні. Але це, на жаль, життєве.

Ваша стаття про зах[ідну] драматургію¹ подобалася мені найбільше з усіх Ваших писань. Вона така “річева” і фактична (тавтологія?), що я аж здивувався – де Ви встигли навизбирувати стільки відомостей і уяв про факти. Виникав сумнів, чи не вхопили Ви лише одну течію з-поміж багатьох. Це ж неможливо сьогодні, сидючи в Баварії, дістати повний матеріал про це питання. Але питання “часу” і “простору”, перегони драми з романом і т.д. просто чудесно Вами схоплені, переверот у техніці драми – це річ очевидна – тільки, може, варто було б охопити поглядом і його так би мовити початки (пару десятків років тому).

Щодо “інтелектуалізму” і “театру ідей” – то це дуже дискусійна річ для мене. Це факт – наявність такої тенденції. Вона не тільки в мистецтві – скрізь! Але тоді як Ви цю тенденцію безстрашно схвалюєте, я її вважаю за ознаку смертельної недуги і дальшого декадансу (занепаду духовного). Я помічаю зусилля багатьох – чинити опір цьому явищу інтегралізації і бюрократизації. Сенс мого життя для мене в тому, щоб боротися (нехай навіть і безнадійно поки що) проти цієї чуми. 20-ті роки тим для мене і є пекучо-актуальні, що вони піднялися на боротьбу з цим явищем, яке вперше оформилось у сов[єтському] соціалізмі, а тепер пре (в інших формах) з усіх метрополій світу. Це питання життя чи смерти чи метаморфоза націй у вселюдській планетарній соціально-економічній організм підеш шляхом поєднання (синтезу) інтегрального та індивідуального, чи шляхом тотального знищення того індивідуального, або того вселюдського (скоріше загрожує перше). До цього зводиться, кінець кінцем оте зникання в драмі індивідуума, характеру і т.д. Я дивуюсь, що Ви, а ще більше В. Петров ніби благословляєте ті жакливі ознаки дизгармонійної тотальної перемоги інтегрального. “Скажи мені, сестро, хто буде цезарем майбутньої світової імперії – світовий мільярдер чи світовий чиновник?” – з розпачем питає героїня “Сент[иментальної] історії”². Українцям це болить давно. Чуючи сьогодні подібні голоси в Зах[ідній] Європі й Америці – мене бере тоска, що ми уникаємо сьогодні слова, яке нам підказало життя ще в 20-их роках.

Щодо матеріялів “Звена” для “Літаврів” (навіть Домонтовича і т. ін.) – то боюся, що Кримський не дасть нічого. Попробуйте йому написати. Але не вірю, щоб і Вас послухав цей “вельможа” зелений.

Альманах “МУР” сьогодні випадково дістав. (Чому мені не прислали?) Ще не читав, але бачу, що солідний і цікавий. Треба скоріше видавати другий такий. Тільки отаким речами оборонити можна “МУР” від усіляких “С[віт]ань” і “КУЛ”. Радий, що Ви з Гр[игорієм] Ол[ександровичем] [Костюком. – Т. Ш.] Любченка так добре відзначили – про мої враження з альманаху напишу як прочитаю його.

Чи виходить “Літ[ературний] зошит”?

До Нім[еччини] я таки переїхав би – але перепустка! Не можу її, проклятої, без грошей дістати. А грошей нема. Думаю оце тікати від злиднів до табору УНРРА в Ляндек. Чи одержали Ви мій гонорар в “Трибуні”? Коли вийде №4 збірника МУР-у? Як вийде, то вишліть мені, будь ласка. Привіт Вам із мамою від усіх нас. Пишіть мені.

№550

Ю. Лавріненко – до Ю. Шереха:

12.7.47

Дорогий ЮШе!

Не послав Вам своєчасно листа – і дописую ще. Клен мені відповів. Захищає тези Дер[жа]віна, каже, що я дію по інструкції групи (якої? Хіба я з Вами група?) або з оглядкою на цю групу. Просить, якщо я “располагаю собою”, залишитися в “Літаврах”. Я написав йому гостру і велику відповідь, де проаналізував сенс і суть боротьби “молодих” і “старих”, за яку відповідальним роблю і Клена.

¹ Імовірно, ідеться про працю: Шерех Ю. Нотатки про новітню західну літературу // *Лит.* Зошит. – 1947. – Ч. 2. – С. 3-6; Ч. 3. – С. 3-6.

² “Сентиментальна історія” – повість М. Хвильового.

Питаю його, хто проробив би тут позитивну роботу, яку проробив Шерех із товаришами.

Словом, дурниці. Набридло. Очевидно я в "Літаврах" таки залишусь. Питання це не важне – бо журнальчик, зрештою, слабкий і має не дуже блискучі перспективи. Цікавіша суть мого спору з Кленом. Але я ж не можу повторювати Вам своїх листів до Клена, чи переписувати Вам його листи до мене.

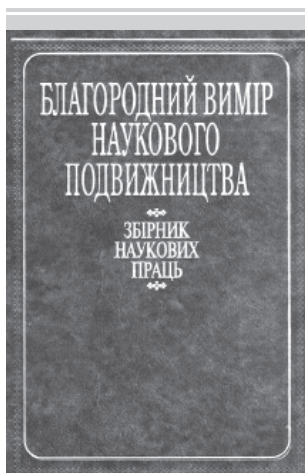
Альманах читається з приємністю. Косач і мені на цей раз подобається. Це безумовно талановитий письменник, і шкода, що він свій талант не введе ні в які творчі береги. І новеля Домонтовича цікава. Статті Ваші і Подоляка тільки переглянув (буду ще читати з олівцем у руках). Вражіння про них напишу пізніше.

Пишіть мені більше. Пришліть для "Літаврів" хоч хроніку МУР-у і літер[атурно]-мист[ецького] життя в Баварії, якщо не хочете прислати статті. А як можете, то пришліть яку-небудь статтю свою нам. Це було б дуже бажано. Ваш Юр. Лавр.

Підготовка й коментарі Тетяни Шестопаолової
(Продовження в наступному номері)

Отримано 29 травня 2012 р.

м. Луганськ

Благородний вимір наукового подвижництва: Зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т.Г. Шевченка; ред. кол.: М. Г. Жулинський (голова) [та ін.] – К.: Наук. думка, 2012. – 272 с.

Збірник присвячено пам'яті члена-кореспондента НАН України, доктора філологічних наук, професора Ніни Євгенівни Крутікової. Друкуються статті з різних проблем історії російської та української літератури, автори яких – її учні, друзі та колеги.

Видання містить чотири розділи. У першому – "Слово про Ніну Євгенівну Крутікову" – подано спогади М. Жулинського, С. Комісаренка, М. Теплинського й І. Козлика. У другому – "Проблеми творчості М. В. Гоголя" – опубліковано статті П. Михеда (про літературознавчий аспект вивчення генеалогії роду письменника), А. Киченка ("Гоголь у поетичній системі романтизму"), В. Звиняцьковського (про П. Куліша як гоголезнавця), Н. Сквіри ("Функції євангельської притчі у другому томі "Мертвих душ"), Г. Якушевої (про сприйняття шиллерівського досвіду Гоголем), Н. Іванової ("Інфернальне" як складник романтичної поетики).

У розділі "Російська література ХІХ – початку ХХІ століття" вміщено, зокрема, статті О. Червінської "Інтертекстуальні ресурси пушкінського письма в техніці "Поєми без героя" Анни Ахматової", В. Зарви про концепцію праведництва у прозі М. Лєскова й Ф. Достоевського, Л. Борисової "М. Горький і сталінська доба в оповіданні Ф. Гладкова "Кров'ю серця", Т. Пахаревої "Леонід Кисельов на перехресті поетів" та ін.

У розділі "Comparative" друкуються статті В. Погребної "Проблеми фемінізму в житті і творчості Марка Вовчка", Г. Сиваченко (про топос "утраченого раю" у творчій долі В. Винниченка, В. Набокова, Г. Газданова), О. Брайка (спроба порівняльного зіставлення романів М. Арцибашева "Санін" і В. Винниченка "Хочу!"), роздуми Н. Мазепи про двомовність і сучасну українську російськомовну поезію й Л. Фрізмана про переклади Пушкіна українською. Уміщено також бібліографію наукового доробку Н. Крутікової.

О. Б.

Наші
презентації